

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
УКРАЇНОЗНАВСТВА

УКРАЇНОЗНАВСТВО

Число 4
2005

За редакцією Петра Кононенка

КИЇВ – 2005

У К Р А І Н О З Н А В С Т В О

**Число 4
2005**

Журнал засновано
в лютому 2001 року

Редакційна колегія

Науковий
громадсько-політичний
культурно-мистецький
релігійно-філософський
педагогічний журнал

Scholarly
Political and Public
Cultural and Art
Religious and
Philosophical
Pedagogical Journal

Засновник – Науково-
дослідний інститут
українознавства
Міністерства освіти і
науки України

The founder is the Science
and Research Ukrainian
Studies Institute of the
Ministry of Education and
Science of Ukraine

Видає Науково-дослідний
інститут українознавства
(раз на три місяці)

Published once in three
months by the Science
and Research Ukrainian
Studies Institute

**Головний редактор
Петро КОНОНЕНКО,**
директор Інституту,
професор, академік,
лауреат Міжнародної
премії ім. Й.Г.Гердера

**The chief editor
Petro KONONENKO,**
director of the Institute,
professor, academician,
the International
Y.G.Herder prize winner

**Заступник головного
редактора Тарас КОНО-
НЕНКО,** заступник дирек-
тора Інституту з наукової
роботи, доцент, кандидат
філософських наук

**Assistant of the chief edi-
tor Taras KONONENKO,**
deputy director of Institute
on scientific work,
candydat nauk, dotsent

Відповідальний секретар: Тетяна РЕНКЕ

Видавнича рада

Бандура Г.Г., Бугров В.А., Денисюк С.П., Курас І.Ф.
Мокренко А.Ю., Наливайко С.І., Придатко Т.О.,
Ренке Т.Л., Солдатенко В.М., Сніжко В.В., Токар Л.К.,
Фігурний Ю.С., Шкрібляк П.В., Ярошинський О.Б.,
Ятченко А.Д.

Журнал друкується на підставі свідоцтва серії КВ
№ 4863 від 13.02.2001 р. про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації, виданого
Державним комітетом інформаційної політики, теле-
бачення та радіомовлення України

Рекомендовано Вченою радою Науково-дослідного
інституту українознавства Міністерства освіти і науки
України (протокол №26 від 16.12.2005 р.)

Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України
м.Київ, вул. Ісаакяна, 18
тел.: 494-13-30
www.rius.kiev.ua
e-mail: journal@rius.kiev.ua
електронна версія журналу за адресою:
http://www.rius.kiev.ua

©Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України, 2005

КОНОНЕНКО П. П. – голова колегії

Барабаш С.Г., доктор філологічних наук, професор
Баран В.Д., доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Баранівський В.Ф., доктор філософських наук,
професор
Бичко І.В., доктор філософських наук, професор
Болюбаш Я.Я., доцент, директор Департаменту
вищої освіти МОН України
Горський В.С., доктор філософських наук, професор
Гуржій А.М., доктор технічних наук, професор,
академік АПН
Грицик Л.В., доктор філологічних наук, професор
Дробноход М.І., доктор геолого-мінералогічних
наук, професор
Єрмоленко С.Я., доктор філологічних наук, професор
Жебровський Б.М., кандидат педагогічних наук
Зязюн І.А., доктор філософських наук, професор
Калакура Я.С., доктор історичних наук, професор
Любар О.О., доктор педагогічних наук, професор
Козлов А.В., доктор філологічних наук, професор
Колодний А.М., доктор філософських наук, професор
Кононенко Т.П., кандидат філософських наук
Коцур В.П., доктор педагогічних наук
Крисаченко В.С., доктор філософських наук, професор
Лой А.М., доктор філософських наук, професор
Майборода В.К., доктор педагогічних наук, професор
Мокренко А.Ю., професор Національної музичної
академії України ім. П.І. Чайковського
Надольний І.Ф., доктор філософських наук, професор
Недюха М.П., доктор філософських наук, професор
Ничкало Н.Г., доктор педагогічних наук, професор,
академік АПН України
Николаєнко С.М., кандидат педагогічних наук
Погрібний А.Г., доктор філологічних наук, професор
Погребенник В.Ф., доктор філологічних наук,
професор
Пономаренко А.Ю., кандидат філологічних наук
Сазоненко Г.С., кандидат педагогічних наук
Свіженко В.О., доктор біологічних наук
Толстоухов А.В., доктор філософських наук
Федоренко Є.В., доктор філології, професор,
академік
Філіпчук Г.Г., доктор педагогічних наук, професор,
академік АПН України
Чередниченко О.І., доктор філологічних наук, професор
Шевченко В.І., доктор філософських наук, професор
Ятченко В.Ф., доктор філософських наук
Яцків Я.С., доктор фізико-математичних наук,
професор, академік НАН України

*Редакція залишає за собою право на мовности-
лістичне редагування рукописів і передруків відпо-
відно до норм чинного Правопису, яке не змінює
позиції автора. Наукові статті в галузі історичних
наук зараховуються як фахові згідно з Постановою
Президії ВАК від 10.12.2003 року № 2-05/10, нау-
кові статті в галузі філософських наук зараховуються
як фахові згідно з постановою ВАК від 8.06.2005 року
№ 4-05/5*

*Автор несе відповідальність за фактичний вик-
лад матеріалу*

ЗМІСТ

КОЛОНКА РЕДАКТОРА

Кононенко П. Революція – це універсальний процес! 6

14 ЩОРІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ У ФОРМАТІ МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ “УКРАЇНСЬКА МОВА ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА В УКРАЇНІ І СВІТІ”

Привітання Президента України Віктора Ющенка	12
Привітання Голови Верховної Ради України Володимира Литвина	13
Вітання Української Всесвітньої Координаційної Ради	14
Вітання посольства України у Французькій республіці та постійного представництва при ЮНЕСКО.....	15
Вітання Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Григорія Ващенко.....	15
Виступ Міністра освіти і науки України Станіслава Ніколаєнка	16
Кононенко П. Мова і майбутнє народу.....	17
Вітання Святійшого Патріарха Київського і всієї України–Руси Філарета.....	26
Удовенко Г. Мовна політика України на сучасному етапі.....	27
Філіпчук Г. Мова і термінологічна сфера стандартів.....	30
Ухвала Міжнародного конгресу “Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі”.....	32
Враження від Конгресу зарубіжних гостей (Маргарет Кепінська-Якобсен, Віктор Ідзьо).....	35
Пономаренко А., Яременко С. Соціолінгвістичний моніторинг мовою статистики.....	36
Конгрес очима фотокореспондента.....	39

Розділ I МОВНА ПОЛІТИКА. ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ УТВЕРДЖЕННЯ МОВИ

Гринів О. Мова і проблеми політичної ідентичності в Україні	46
Зеленчук І., Зеленчук Я. Реєстр географічних назв населених пунктів і природних об’єктів Верховин- щини	50
Єрмоленко С. Соціальна престижність української мови в сучасному комунікативно-інформаційному світі.....	55
Козанкевич О. Роль стереотипів у національній са- моідентифікації українців	57
Марусик-Жмендак Н. “Сорочка народного духу” – вдома і у світі.....	62
Погрібний А. Про стратегію державобудування та сутність мовних торжищ у сучасній Україні.....	64
Радевич-Винницький Я. Лінгвоцид як предмет українознавства.....	69
Філіпчук Г., Козир Є. Мова офіційних документів як свідчення кризи верхівки українського суспільства... 78	

Розділ II МОВНО-ОСВІТНІ ОРІЄНТИРИ СУСПІЛЬСТВА. МОВА НАУКИ

Берегсасі А., Черничко С. Українська мова у шко- лах з угорською мовою навчання у соціолінгвістич- ному аспекті	82
Гуйванюк Н. Українознавчі аспекти живої народної мови.....	87
Довбня В. Місце української мови у філософсько- освітньому вченні Григорія Ващенко.....	91
Калакура Я. Мова як об’єкт та інструмент історич- ного дослідження	96
Карпенко Н. Українська мова у внутрішкільному у- правлінні.....	101
Калашник В., Філон М. Українські вербальні сим- воли як чинник національно-культурної самоіденти- фікації	104
Любарська Л. Перелом у етномовній свідомості сучасного українця.....	107
Паламар Л. Специфіка викладання української мови у Молдові.....	109
Пришляк М. Філософія мови.....	112
Сазоненко Г. Українська мова в освітньому просторі лицею.....	114
Сергієнко Ю. Із досвіду викладання гуманітарних дисциплін державною мовою у вищих навчальних закладах Луганщини.....	119
Сирник М. Стан навчання української мови у Польщі після виселення 1947 року.....	122
Хацановський В. Формування культури спілкуван- ня українською мовою у військовослужбовців мирот- ворчих підрозділів Збройних Сил України та його чинники.....	129
Шляхова В. Роль навчального перекладу у процесі формування україномовної особистості.....	133

Розділ III УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Вокальчук Є. Актуальні проблеми культури усного мовлення спортивних тележурналістів.....	140
Ковалевська Т. Проблема сугестивної адекват- ності у мові сучасних ЗМІ.....	147
Чередниченко О. Український медіадискурс: про- блема іншомовних впливів	151
Чук І. Законотворчі питання щодо мови в засобах масової інформації незалежної України на прикладі телебачення	154

Розділ IV ІСТОРІЯ МОВИ

Головай І. І.Я. Франко про перспективи буття української мови.....	158
Карпенчук В. Хто він – Іван Ужевич?	160
Квасюк Л. Українська та церковнослов’янська мови як мови культури в богослужбовому житті право- славної церкви	163
Кочерга С. Українська мова та культура в Ялті кінця XIX – початку XX століть.....	167

Половинчак Ю. Роль газети “Киевлянин” у дискусіях про місце і статус української мови наприкінці XIX – на початку XX ст.	170
Фаріон І. Суспільний статус української мови в добу Литовського князівства і Речі Посполитої	178
Чопик Дан Богдан. Початки кириличного книгодруку народною мовою (на основі праць Ф. Скорини та М. Смотрицького)	187

Розділ V ЛЮДИНА ТА ЇЇ СПРАВА

Хоменко О. Трубіж тривоги нашої (на сім десятиліть Бориса Олійника)	192
Пасемко І. Академік Євген Федоренко знову в Україні	199
Геннадій Удовенко – дипломат і політик.....	203
Розмова з Анатолієм Конверським.....	207

Розділ VI ІСТОРІЯ. ТЕОРІЯ. МЕТОДОЛОГІЯ

Шевченко В. Українознавство у структурі наук в Україні.....	210
Ворончук І. Історична демографія України XVI–XVII ст.: стан та проблеми	220
Сацький П. Значення ультиматуму РНК у Петрограді Українській Центральній Раді від 18(5) грудня 1917 р. для процесу українського державотворення	225
Таровська О. Творча спадщина Івана Сікорського: проблеми і перспективи в сучасному українознавчому контексті	229
Інформація про методологічний семінар НДІУ ...	234
Кононенко Т. Диспозиція начал українознавчого дослідження	235

Розділ VII ОСВІТА

Самійленко Г. Відкриття університету на Чернігівщині: з історії проблеми	238
Шейко С. Національно-історичні особливості становлення філософсько-освітнянських ідей М.В. Гоголя та їхній вплив на розвиток освіти в Росії першої половини XIX ст.	242

Розділ VIII ПАМ'ЯТЬ ІСТОРІЇ

Наливайко С. Аспарух: ім'я засновника Болгарської держави у світлі індоіранських фактів.....	246
Галько О. “Рамаяна” і українська казка: типологічний аналіз	256
Виговський М. Соціально-професійний статус номенклатури науково-методологічних установ Наркомосу (1922–1930 рр.)	261
Петькун С. А.Ю. Кримський та орієнталізм	265

Розділ IX УКРАЇНА — ЕТНОС

Баран В. Археологія та лінгвістика про етнокультурний розвиток давніх слов'ян.....	270
Фігурний Ю. Конституція Пилипа Орлика як важливий історичний державотворчий документ українського народу (до 295-річчя з дня народження).....	274

Розділ X СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДУМКА

Чешков О. Роль інноваційного українознавства в архітектоніці українського суспільства.....	276
Салтовський О. Становлення радикально-націоналістичного напрямку української політичної думки	277
Терехова О. Корифеї мистецтва організації громадської думки. Демосфен.....	282
Потелло Н., Нерух Н. Про мовну ідентифікацію у суспільному середовищі України.....	286

Розділ XI НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА

Коротя-Ковальська В. Український театр у Криму на зламі XIX–XX ст.....	290
Бобренко Р. Освітнє плекання культурознавчої обізнаності: розширене бачення терміна “образотворче мистецтво”.....	292
Балагура О. Життя і творчість Михайла Брайчевського – духовне джерело сучасної української культури.....	295
Пасемко І. Костянтин Петрович Маковійський – поетичний самородок.....	299
Павленко Н. Філософія символів: образ квітки у творчому спадку Степана Павленка.....	303
Романовський Я. Діяльність драматичного театру Західного оперативного командування (1990–2005 рр.).....	307

Розділ XII РЕЦЕНЗІЇ І ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Недюха М. Рецензія на підручник “Основи правознавства”.....	312
Фігурний Ю. Цінна наукова праця з історії української національної революції середини XVII ст.....	313
Лебедева О. Нові українознавчі праці співробітників НДІУ МОН України.....	317

“Національна ідея покликана консолідувати українську націю”..... 322

Журнал “Українознавство”: покажчик змісту чисел 1–4 за 2005 р..... 326

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Українознавство

Число 4
2005

науковий
громадсько-політичний
культурно-філософський
педагогічний журнал

Комп'ютерний набір
відділ науково-технічної інформації під керівництвом *Мельниченко О.А.*
Художнє оформлення – *Павленко Н. С.*
Наукова редакція – *Придатко Т.О.*
Літературна редакція – *Гриценко О.А.*
Комп'ютерна верстка – *Кучер І. В.*

За редакцією Петра Кононенка

Підписано до друку 25.12.2005. Формат 60x84/8
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура *pragmatika*.
Ум. друк. арк. 41,02. Обл.-вид. арк. 38,49.
Тираж 500 прим. Зам. № 69-669

Видавництво “Міленіум”
Свідоцтво ДК №535 від 19. 07. 2001 р.

Друк “Міленіум”

вул. Ісаакяна, 18, офіс 101
тел./факс 230-47-78
Київ, Україна, 03056